

Carmen Mîrzea Vasile

CE ÎNSEAMNĂ ADVERB DE MOD?

1. PRECIZĂRI PRELIMINARE. OBIECTIVE

Adverbele de mod alcătuiesc o clasă semantică tradițională¹, stabilită intuitiv, eterogenă, și reprezintă realizarea prototipică a circumstanțialului de mod², care caracterizează calitativ procesul comunicat de verb³.

În acest articol, ne vom opri asupra adverbilor de mod intrapredicative endofractice⁴ care se raportează sintactic la verb (nu și la adjectiv sau la alt adverb). Fără a descrie detaliat, așa cum ar presupune multe aspecte ale acestei teme, vom arăta în ce constă eterogenitatea clasei adverbului de mod, făcând referire la domeniul semantic, la tipul de adjectiv-sursă, la parafrizare, la tipul de interferențe (sintactico-)semantice, la tipul de calificare a procesului.

2. ADVERBUL DE MOD INTRAPREDICATIV – O CLASĂ ETEROGENĂ

În GALR II: 523–525 sunt prezentate câteva aspecte semantice legate de circumstanțialul de mod propriu-zis (valabile deci și pentru adverbul de mod): cuprinderea semantică; solidaritatea mai mare cu verbul modificat, în comparație cu circumstanțialele de loc și de timp; restricțiile semantice față de verbul-centru; subtipurile semantice ale caracterizării modale. De asemenea, circumstanțialul de mod este definit ca „exprimând o caracterizare sau indicând o circumstanță (alta decât cea spațială sau temporală) a unui proces, rar a unei predicții semantice de

¹ Din triada ontologică (*loc – timp*) – *mod*.

² GALR II: 596.

³ GALR I: 448, 523.

⁴ Distincția intrapredicativ – extrapredicativ este sintactică: adverbul integrat în frază, neseplat intonativ de restul enunțului este intrapredicativ, iar cel neintegrat în frază, separat intonativ de restul enunțului este extrapredicativ (vezi Guimier 1996: 5). Distincția endofrastic – exofrastic este una semantico-pragmatică: adverbul care funcționează endofrastic este constituent intern al frazei, afectează conținutul semantic al domeniului său, participă la construirea sensului referențial al enunțului, în timp ce adverbul care funcționează exofrastic este un constituent extern al frazei, nu participă la construirea sensului referențial al enunțului, ci reprezintă urme ale intervenției enunțătorului în actul de limbaj (vezi Guimier 1996: 5–7). Nu există o suprapunere completă intrapredicativ – endofrastic și extrapredicativ – exofrastic; de exemplu, în propoziția: *Brusc, toată lumea tăcu*, adverbul este extrapredicativ endofrastic.

tip adjectival”⁵. În cele ce urmează, vom completa și detalia această descriere pentru adverbul de mod din grupul verbal.

2.1. Domeniul semantic al adverbului de mod

Adverbele avute în vedere se raportează sintactic la verb.

Din punct de vedere semantic, adverbele de mod pot face referire, în afară de procesul exprimat de verb, și la alte elemente ale enunțului.

Multe adverbe de mod cuprind în domeniul lor semantic subiectul (*inteligent, isteț, trist, vesel* etc.); acestora le corespund în structura de adâncime adjective în poziția de predicativ suplimentar.

- (1) *Maria mi-a vorbit ferm.* („modul de a vorbi este ferm; Maria este fermă”)
- (2) *Razele soarelui mângâiau delicat stânca.* („mângâierea este delicată; razele soarelui sunt delicate”)
- (3) *Elevii răspundeau inteligent.* („răspunsurile sunt inteligente; elevii sunt inteligenți”)
- (4) *Câinii lătrau amenințător.* („lătratul este amenințător; câinii sunt amenințători”)

Unele adverbe de mod se raportează semantic la verb și la complementul lui direct.

- (5) *Ion aude clar vocea Mariei.* („modul de a auzi este clar; vocea este clară”)
- (6) *Prezentatoarea pronunță greșit numele străine.* („modul de a pronunța este greșit; numele străine sunt greșite”)
- (7) *Teroriștii construiesc artizanal bombe.* („modul de a construi este artizanal; bombele sunt artizanale”)

Domeniul semantic al adverbului de mod poate cuprinde concomitent și verbul, și subiectul, și complementul direct.

- (8) *Dictatorul formulează brutal cererea.* („formularea este brutală; dictatorul este brutal; cererea este brutală”)

Există situații când suportul sintactic, verbul, nu intră în domeniul semantic al adverbului de mod intrapredicativ, ci este doar un „vehicul” de transmitere a sensului adverbului; de obicei, acest lucru se întâmplă când adverbul caracterizează rezultatul unui proces (9–11) sau complementul intern⁶ al unui verb (11–14).

- (9) *Bunicii au vopsit poarta albastru.* („poarta, după vopsire, este albastră; *modul de a vopsi este albastru”)

⁵ GALR II: 523.

⁶ Creția (1956) descrie complementul intern (complementul direct al unui verb tranzitiv – *a cânta un cântec* – sau intransitiv – *a lupta o luptă*) din română. Vom folosi, în acest articol, termenul de „complement intern” într-o accepție mult mai largă, referindu-ne la tot ceea ce poate încorpora un verb, nu numai la complementul direct încorporat, și subordonându-i și complementul direct nelexicalizat (al unor verbe folosite deci absolut); în această accepție, uneori inclusiv rezultatul unui proces poate fi considerat complement intern (*a tunde scurt = a face părul scurt*, unde *părul scurt* este rezultatul acțiunii de a tunde).

- (10) *Gazdele au deschis ușa larg.* („deschizătura ușii este largă; *modul de a deschide ușa a fost larg”)
- (11) *Frizerul tunde scurt fetița.* („părul fetei după tundere este scurt; *modul de a tunde este scurt”)
- (12) *Maria gătește gras.* („mâncarea gătită de Maria este grasă; *modul de a găti este gras”)
- (13) *Bolnavii aceștia mănâncă naturist.* („mâncarea/hrana este naturistă; *modul de a mânca al bolnavilor este naturist; bolnavii sunt naturiști”)
- (14) *Firma Sony vinde scump.* („produsele firmei Sony sunt scumpe; *modul de a vinde al firmei Sony este scump; firma Sony este o firmă scumpă”)

2.2. Adverbul de mod calificativ vs adverbul de mod categorial

Foarte multe adverbe de mod provin din conversiunea adjectivelor; deși în cazul adjectivelor este clasică împărțirea semantică în adjective de tip calificativ și adjective de tip categorial, această distincție nu s-a transferat și asupra adverbilor cu origine adjectivală. Și, totuși, adverbele provenite din adjective categoriale (exemplele 15–19) se disting de adverbele de mod „propriu-zise”, pur calificative (exemplele 20–22).

- (15) *Medicii au intervenit chirurgical.*
- (16) *Aparatele funcționează electromagnetic.*
- (17) *Aceste ONG-uri nu discriminează rasial, ci promovează egalitatea.*
- (18) *Fascismul a promovat ideologic naționalismul extremist.*
- (19) *Ipozeza nu a fost verificată științific.*
- (20) *Maria se îmbracă interesant.*
- (21) *Maria se gândea serios să fugă de acasă.*
- (22) *Ioana Popescu a condus firma autoritar.*

Dacă sensul lor nu se abstractizează, trecând spre calificare (precum în: *se comportă barbar, vorbește teatral, răspunde flegmatic*), adverbele categoriale păstrează de la adjectivele-sursă câteva trăsături distinctive care ar putea autoriza folosirea etichetei de *circumstanțial de mod de tip categorial*, alături de cea de *circumstanțial de mod de tip calificativ*:

- au o valoare de clasificare, de identificare, specifică adjectivelor din care provin; nu exprimă o circumstanță modală, o calificare a predicăției, ci o categorizare a ei, o restrângere⁷;
- nu sunt gradabile (**aparatele funcționează foarte electromagnetic*);
- nu se pot coordona cu adverbe de mod „propriu-zise” (**lucrează manual și/sau foarte frumos*);
- cumulearea unui adverb de mod categorial cu unul de mod propriu-zis este firească (*lucrează manual foarte frumos*, dar **lucrează eficient frumos, */?construiește manual artizanal*).

⁷ GALR II: 525 enumeră printre principalele tipuri semantice ale caracterizării modale și „proprietăți categoriale (*Cercetează analitic*). [...] ale procesului, dependente de semantica verbului”.

2.3. Parafrazarea adverbului de mod prin expresii lexicale

Cele mai frecvente expresii lexicale sinonime cu adverbul de mod sunt construite cu substantivele *mod/chip/fel*; adverbele în discuție nu au un comportament unitar în ceea ce privește parafrazarea.

Glosarea cu categorizatorul adverbial de tip „mod” (*în mod, într-un mod, în modul, în maniera/ă, într-o manieră, în chip, într-un chip, în chipul* etc.) caracterizează adverbele care au în domeniul lor semantic și subiectul (1'–4') și, în general, pe acelea care se raportează semantic și la complementul direct (5'–8').

- (1') *Maria mi-a vorbit ferm/în mod ferm.*
- (2') *Razele soarelui mângâiau delicat/în mod delicat stânca.*
- (3') *Elevii răspundeau inteligent/în mod inteligent.*
- (4') *Câinii lătrau amenințător/în chip amenințător.*
- (5') *Ion aude clar/în mod clar vocea Mariei.*
- (6') *Prezentatoarea pronunță greșit/în mod greșit numele străine.*
- (7') *Teroriștii construiesc artizanal/în mod artizanal bombe.*
- (8') *Dictatorul formulează brutal/în mod brutal cererea.*

Unele adverbe de mod care au în domeniul lor semantic complementul direct nu pot primi parafraze precum cele anterioare:

- (23) *Ana vinde scump/*în mod scump apartamentul.*
- (24) *Mama gătește gras/*în mod gras sarmalele.*

Aproape sistematic, adverbele care se referă la rezultatul unui proces (25–27) sau la complementul intern al unui verb (28–29) nu pot fi echivalate cu expresii lexicale adverbiale:

- (25) *Patiserul frământă aluatul tare/*în mod tare.*
- (26) *Ion închide borcanele strâns/*în mod strâns.*
- (27) *Maria a vopsit poarta roșu/*în mod roșu.*
- (28) *Minerul dormea adânc/*în mod adânc.*
- (29) *Un magazin on-line vinde mai ieftin/*în mod mai ieftin decât unul clasic.*

Unele adverbe de mod categoriale intrapredicative pot fi parafrazate prin expresii cu *în mod* (30–31), acceptând în unele cazuri și glosarea cu ajutorul sintagmei *din punct de vedere* (32–33)⁸; altele o acceptă pe aceasta din urmă, dar nu și pe cea de tip „mod” (34–35).

- (30) *Maria a acționat moral/în mod moral/*din punct de vedere moral.*
- (31) *Maria a lucrat manual/în mod manual/*din punct de vedere manual fața de masă.*

⁸ Parafrazarea prin expresii de tip modal și cea prin expresii de tip categorial nu sunt sinonime perfecte; contextul mai larg privilegiază una dintre aceste expresii: *Dacă doriți să nu credeți, oricâte argumente ar aduce creștinismul, în mod științific nu îl putem dovedi pe Dumnezeu*, www.romanalibera.com („prin metodele științei”); *Atât de mulți oameni care trăiesc în secolul al XX-lea îmbrățișează părerea că, dacă un lucru nu poate fi dovedit din punct de vedere științific, el nu este adevărat*, tomoia.ro. („din perspectivă științifică”).

- (32) Sistemul funcționează **electronic/în mod electronic/din punct de vedere electronic**.
 (33) *Ipoteza nu a fost verificată științific/în mod științific/din punct de vedere științific*.
 (34) *Întâmplarea l-a dezorientat moral/din punct de vedere moral/*în mod moral*.
 (35) *Fizicianul cuplează magnetic/din punct de vedere magnetic/*în mod magnetic bobinele*⁹.

2.4. Adverbul de mod – interferențe (sintactico-)semantice

Circumstanțialul de mod, realizat prototipic prin adverb, are multe suprapuneri cu alte poziții sintactice, în special cu cele de tip circumstanțial (stabilite pe criterii semantice)¹⁰. Limitele mult mai laxe ale clasei în discuție sunt firești, având în vedere definierea inerent vagă a categoriei ontologice a modului (caracterizare calitativă a procesului) și varietatea practică a „tipurilor” de mod.

Un proces poate fi precizat – în afară de circumstanțialul de mod, care aduce informații calitative –, și de **circumstanțialul cantitativ**¹¹, care cuantifică procesul, și de **circumstanțialul instrumental**, care exprimă mijlocul de producere a procesului¹². Pentru că distincția cantitativ – calitativ nu se poate face întotdeauna și pentru că realizarea instrumentală a unui proces este, de fapt, un mod particular de caracterizare a lui, aceste trei circumstanțiale procesuale interferează foarte mult. Astfel, adverbele *repede, încet, tare, puternic, ferm, grav, considerabil, admirabil* etc. pot aduce precizări graduale procesului¹³ și, ca și cele din exemplele (36)–(37), pot fi considerate și circumstanțiale de mod, și de cantitate.

(36) *Pentru că muncitorii au încărcat-o greu, barca s-a scufundat.*

(37) *A rezolvat complet tema.*

În enunțurile (38)–(41), cuvintele marcate exprimă modul de tip instrumental¹⁴.

(38) *Frații comunică telefonic.*

(39) *Rudele se anunțau telegrafic când avea loc un eveniment.*

⁹ Spre deosebire de GALR II: 556 („Când este realizat adverbial, circumstanțialul de relație poate fi uneori confundat cu un circumstanțial de mod. Enunțul *Gândesc politic* poate fi interpretat fie „Gândesc din punct de vedere politic”, fie „Gândesc în mod politic.”), considerăm că, în interiorul grupului verbal, dacă adverbul nu este separat intonațional, parafrizarea de tip categorial (cu *din punct de vedere*, nu și cu *vorbind*) nu implică în mod necesar considerarea adverbului circumstanțial de relație.

¹⁰ Ne vom referi numai la valorile interferente (simultane, amalgamate), nu și la alunecările spre alte clase semantico-sintactice, de tipul: *Rezolvă problema altfel* (modal) vs *Mănâncă, altfel, nu pleci la joacă* (profracă condițională). Vom omite și adverbele relative și interogative, care au o situație specială.

¹¹ În unele gramatici, circumstanțialul cantitativ a fost inclus în cel de mod (GALR II: 545).

¹² GALR II: 488.

¹³ Vezi și GALR II: 525.

¹⁴ GALR nu menționează și adverbul ca realizare a circumstanțialului instrumental (capitolul „Circumstanțialul instrumental”, GALR II: 537–540), dar nici nu îl exclude (GALR II: 490). În bibliografia românească, Crașoveanu (1980) argumentează introducerea adverbilor de acest tip ca subclasă a circumstanțialului instrumental.

(40) *Am urmărit **microscopic** modificarea celulară.*

(41) *Construiește graficele **computerizat**.*

Adverbele categoriale de tipul celor de la (38')–(41') admit cumularea cu un adverbial de mod calificativ (vezi și *supra* 2.2), care se raportează global la grupul verbal.

(38') *Frații comunică **mai bine telefonic** decât față în față.* [[comunică telefonic] mai bine]

(39') *Rudele se anunțau **telegrafic cu promptitudine** când avea loc un eveniment.* [[se anunțau telegrafic] cu promptitudine]

(40') ***Cu mare atenție**, am urmărit **microscopic** modificarea celulară.* [[am urmărit microscopic] cu mare atenție]

(41') *Construiește **mai corect** graficele **computerizat**.* [[construiește computerizat] mai corect]

Și situarea spațială sau temporală, în unele cazuri, poate fi considerată un tip particular de exprimare a modului verbal. Adverbele de tipul *acvatic, anaerob, apical, interzonal, intervertebral, intramuscular, local, maritim, regional, subteran* pot fi considerate și circumstanțiale de mod, și **circumstanțiale de loc** (42–45). Adverbele precum *antebelic, antum, anual, lunar, periodic, postbelic, postum, săptămânal, zilnic* pot fi interpretate atât ca modale, cât și ca **temporale** (46–49); de asemenea, adverbele care exprimă proprietăți de tip aspectual (*continuu, dintr-odată, iarăși, îndelung, întotdeauna, mereu, mai, neconținut, neînțecat, neîntrerupt, tot* etc.) se află la interferența dintre mod și timp (50–52)¹⁵.

(42) *Acest vertebrat trăia numai **acvatic**.*

(43) *Au transportat marfa **maritim**.*

(44) *Injecția a fost administrată **intramuscular**.*

(45) *O parte din economie funcționează **subteran**.*

(46) *Toată opera a fost publicată **postum**.*

(47) *Vecinii nu plătesc impozitele **anual**.*

(48) *Publicația apare **bilunar**.*

(49) *Ne telefona **periodic**.*

(50) *Ne vizita **mereu** de Crăciun.*

(51) *Calculatorul funcționa **continuu**.*

(52) *Nu te **mai** plânge!*

În anumite contexte, unele adverbe de mod pot avea și alte valori, circumstanțiale sau necircumstanțiale, decât cele amintite până acum; aceste valori secundare sunt mai slabe decât cea de mod. Nuanțele suplimentare pot fi de tip **cauzal** (53–54), **final** (55), **consecutiv** (56), **comparativ**¹⁶ (57–59) sau pot trimite la un **agent multiplu**¹⁷ (60–63).

¹⁵ Vezi GALR II: 525, 535–536.

¹⁶ Foarte multe adverbe în *-ește* se glosează prin „ca.../în felul/așa cum fac/așa cum se întâmplă în cazul + substantivul corespondent la plural (sau singular generic)”: *haiducește* „ca haiducii, în felul haiducilor”, *mișelește* „ca mișeii, în felul mișeilor”, *nemțește* „ca nemții, serios” etc.

¹⁷ Pentru ultimul caz, vezi GALR II: 525.

- (53) *Bomba a explodat accidental, fusese programată cu trei ore mai târziu.* („în mod accidental; din cauza unui accident”)
- (54) *Florile acestea cresc înalte natural, nu folosim substanțe chimice.* („în mod natural; din cauze naturale”)
- (55) *Maria așteaptă inutil banii.* („în mod inutil; fără rezultat”)
- (56) *Militarul a fost rănit mortal.* („în mod mortal; astfel încât a murit; de moarte”)
- (57) *Ion s-a emoționat copilărește.* („în mod copilăresc; cum se emoționează copiii”)
- (58) *Polițistul împărțea dreptatea haiducește în satul lui.* („ca haiducii”)
- (59) *Fata pășea ostășește.* („ca ostașii”)
- (60) *Legea va fi votată unanim.* („în mod unanim; de toată lumea”)
- (61) *Vom rezolva problema împreună.*
- (62) *Ei munceau laolaltă la acea casă veche.*
- (63) *Frații se necăjeau reciproc.*

Poziția de circumstanțial de mod poate interfera cu cea de **complement direct**. Spre deosebire de situațiile anterioare – în care dubla interpretare (ca adverb de mod și ca adverb instrumental/cantitativ/de loc/de timp), de ordin semantic, putea avea consecințe la nivelul interpretării sintactice sau în care valorile semantice secundare (cauzală, comparativă, finală etc.) nu aveau implicații sintactice –, suprapunerea circumstanțial de mod – complement direct este de ordin sintactic.

- (64) *Mama mi-a spus așa/astfel/asta: „Nu lipsi de la școală!”* [cum=ce a spus?]
- (65) *„Nu lipsi de la școală!”, așa/astfel/asta mi-a spus mama.* [cum=ce a spus?]
- (66) – **Cum/ce** îi spui bunicului pentru jucărie?
– Mulțumesc.

În poziția de complement direct, adverbele nume de limbi¹⁸ (*franțuzește, românește, englezește* etc.) și nume de dansuri (*boitânește, călușerește, păpușește, ungurenește* etc.)¹⁹ au valoare substantivală²⁰.

- (67) *Maria știe franțuzește.* („limba franceză”)
- (68) *A juca boitânește „a juca boitâneasca”*, Pamfile, J. III, apud Haneș 1960: 146.

Lexemele precum *românește, franțuzește*, atunci când se referă la limba unui popor (și nu la o trăsătură etnopsihologică a acestuia), se deosebesc de adverbele de mod tipice prin trăsăturile următoare:

– în mod uzual, nu pot fi coocurente cu un nominal complement direct (*Maria învață franțuzește. Maria învață poezia.* Dar: *La Zilele Francofoniei,*

¹⁸ Vezi și GALR I: 605, Nica 1988: 97–98 și Haneș 1960: 146.

¹⁹ Haneș 1960: 146.

²⁰ De fapt, încadrarea acestor lexeme în rândul adverbilor de mod este numai formală (sufixul *-ește*). Într-o perioadă mai veche, numele de limbi cu formă adverbială puteau ocupa și alte poziții sintactice: *dascăl de latinește, era bun la latinește* etc.; acestea erau și mai numeroase decât în limba actuală (*austriecește, cehoslovăcește, croățește, indienește, persește, polonește, portughezește* etc.).

*Maria va recita o poezie de Eminescu *frânțuzește*²¹; dar *Maria va recita corect poezia*; */?L-am citat pe Schiller nemțește);

– nu pot fi coordonate cu adverbe de mod propriu-zise (**Știe frânțuzește și bine*; dar *Știe frânțuzește și englezește*) și, în mod obișnuit, nici cu nominale complemente directe (**Maria învață frânțuzește și filosofie*; ?*Ea știe frânțuzește și limba engleză*; ?*Maria învață frânțuzește și arta gătitului*);

– se pot cumula cu adverbe de mod propriu-zise (*Știe frânțuzește bine/corect*), fapt imposibil dacă ar avea același statut (**Recită corect bine*; **Vorbește frânțuzește englezește*);

– nu acceptă gradarea (**vorbește foarte frânțuzește*);

– nu pot constitui răspuns la o întrebare cu adverbul *cum*, ci la una cu pronumele *ce* (*Angajata știe frânțuzește*. ← *Ce știe angajata?*/**Cum știe angajata?*);

– nu acceptă parafrazarea cu *în mod* sau cu *din punct de vedere* (**Vorbește în mod/din punct de vedere frânțuzesc*);

– sunt sinonime perfecte cu un substantiv (*Ion vorbește frânțuzește/franceza/limba franceză*; *Maria vorbește frânțuzește stricat* → *franceza*/(ironic) *frânțuzeasca stricată a Mariei*).

Deosebirile de substantivele veritabile sunt totuși importante: lexemele de acest tip nu pot ocupa în limba actuală orice poziție sintactică²⁰, nu pot fi modificate adjectival etc.

2.5. Tipuri de calificare a procesului

În funcție de compatibilitatea semantică, procesul exprimat de verb poate fi calificat global, pozitiv sau negativ (de adverbe precum *frumos*, *bine*, *urât*, *prost*), sau particularizant; tipurile de caracterizare „particulară” corespund, în linii generale, tipurilor de interferențe cu alte categorii semantice (vezi 2.4). Există și adverbe care modifică un număr foarte mic de verbe (*a ține/a vrea mortîș*, *a afirma/a spune ritos*, *a publica/a apărea postum/antum* etc.).

Un subtip special de caracterizare a unui proces privește verbele *dicendi* (*a cânta*, *a povesti*, *a răspunde*, *a spune*, *a vorbi* etc.), precum și pe cele care exprimă alte „emisii ale corpului” (*a privi*, *a strănuta*, *a zâmbi* etc.), și verbele de mișcare (*a alerga*, *a merge*, *a pleca*, *a veni* etc.) sau de poziționare (*a se așeza*, *a se poziționa*, *a sta* etc.). Acestea pot fi modificate de adverbe de mod (participii adverbiale și, mult mai rar, derivate în *-tor*²²) sau de gerunzii²³ care exprimă tot un proces. Verbul-sursă al acestui adverb de mod are un trunchi semantic comun cu

²¹ Se poate spune: *La Zilele Francofoniei, Maria va recita o poezie de Eminescu în/pe frânțuzește*; ne interesează însă structura cu adverb neînsoțit de prepoziție.

²² *Ea, uimită de bunătatea care i se arătase în el din câteva fraze spuse întrerupt și tremurător, îi privea profilul osos și deslușit, luminat de bătaia lunii*, www.poeziile.com.

²³ *Leul fuge șchiopătând*.

verbul caracterizat, conține o informație de tip modal (*a țipa* „a striga, a vorbi tare, cu glas ascuțit”, *a sălta* „a se mișca în salturi” etc.) și, în general, se poate substitui verbului determinat (*Ion răspunde țipat* = *Ion țipă*; *El merge șchiopătat* = *El șchioapătă*); verbul-centru reprezintă un proces hiperonim celui exprimat de adverbul de mod care îl specifică.

(69) *Ion răspunde răstit*. ↔ [+ emitere de sunete] *a răspunde* ← *a se răsti*

(70) *Maria povestește îngânat*. ↔ [+ emitere de sunete] *a povesti* ← *a îngâna*

(71) *Copilul merge legănat*. ↔ [+ mișcare] *a merge* ← *a se legăna*

(72) *Băiatul pășește săltat*. ↔ [+ mișcare] *a păși* ← *a sălta*

Acest tip special de calificare a procesului este realizat adverbial de obicei prin modale de origine participială, aflate deci într-o relație de tip gen proxim – diferență specifică față de verbul hiperonim (*povestește amănunțit*, *descălcit*, *descurcat*, *deslușit*; *vorbește apăsător*, *aprins*, *calculat*, *cântat*, *cârâit*, *chinuit*, *ciripit*, *fonfăit*; *spune găjăit*, *gângurit*, *gătuit*, *graseiat*, *hârâit*, *hodorogit*, *înăbușit*, *înfundat*, *mieunat*, *miorlăit*, *mormăit*, *pițigăiat*, *prefăcut*, *răstit*, *merge apăsător*, *clătinat*, *împiedicat*, *împleticit*, *legănat*, *șchiopătat*, *târșăit*, *țopăit*, *unduit*, *zigzagat*; *stă ghemuit*, *chinuit*, *chircit* etc.) sau prin câteva forme în *-iș/-îș* (*alăturiș*, *boldiș*, *brânciș*, *cruciș*, *șoldiș*, *târâș* etc.).

(73) *Se pun apoi cruciș două scândurele mici, care trebuie să țină gogoșarii în oțet*, veronica. forumhit.ro ↔ [+ poziționare] *a pune* ← *a încrucișa*

(74) *Animalul rănit mergea târâș*. ↔ [+ mișcare] *a merge* ← *a se târi*.

3. CONCLUZII

Scurta descriere făcută întărește ideea de eterogenitate a clasei adverbului de mod. După cum s-a văzut, pot fi stabilite mai multe subtipuri de adverbe de mod care se raportează sintactic la verb: cele care au în domeniul lor semantic și verbul (și subiectul sau complementul direct) vs cele care nu se raportează semantic la verb, ci la rezultat sau la complementul intern; cele care au un conținut semantic de tip calificativ vs cele care au un sens categorial; cele care acceptă parafrizarea prin expresii cu *în mod* și, foarte rar, cu *din punct de vedere* vs cele care nu o acceptă. Au fost aduse în discuție și problemele teoretice pe care le implică imposibilitatea de delimitare și de definire consistentă a categoriei ontologice a modului; astfel, unele adverbe pot avea, pe lângă valoarea modală, și valori cantitative, instrumentale, de loc sau de timp, comparative, cauzale etc. Tipurile de caracterizare a procesului verbal sunt, de asemenea, de naturi diferite (calificare globală vs calificare „individualizată”; calificare a unui proces prin alt proces).

Ceea ce unește totuși clasa adverbilor de mod este posibilitatea de coindexare cu adverbul interogativ *cum*; acest test dă „coeziune” clasei, dar nu o delimitează total de alte (sub)clase semantice (a instrumentului, a cantitativului, a locului, a timpului, a comparativului etc.).

BIBLIOGRAFIE

- Crașoveanu 1980 = D. Crașoveanu, *Considerații privind circumstanțialul instrumental*, în „Limba română”, nr. 6, p. 591–596.
- Creția 1956 = Petru Creția, *Complementul intern*, în *Studii de gramatică*, vol. I, București, Editura Academiei Republicii Populare Române, p. 115–120.
- SMFC II = Al. Graur, M. Avram (red. resp.), *Studii și materiale privitoare la formarea cuvintelor în limba română*, vol. al-II-lea, București, Editura Academiei Române, 1960.
- Guimier 1996 = Claude Guimier, *Les adverbess du français. Le cas des adverbess en -ment*, Paris, Ophrys, Collection L’essentiel français.
- GALR = Valeria Guțu Romalo (coord.), *Gramatica limbii române* (tiraj nou, revizuit), vol. I și II, București, Editura Academiei Române, 2008.
- Haneș 1960 = Gh. Haneș, *Sufixele adverbiale -ește și -icește*, în SMFC II, p. 139–149.
- Huddleston, Pullum 2002 = Rodney Huddleston, Geoffrey K. Pullum (coord.), *The Cambridge Grammar of the English Language*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Mîrzea Vasile 2009 = Carmen Mîrzea Vasile, *Adverbe și expresii adverbiale de mod în limba română actuală*, în Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Dinamica limbii române – aspecte gramaticale și discursive*, București, Editura Academiei Române (sub tipar).
- Mîrzea Vasile (ms) = Carmen Mîrzea Vasile, „Adverbializarea adjectivelor și a participiilor în limba română actuală” (ms).
- Molinier Levrier 2000 = Christian Molinier, Françoise Levrier, *Grammaire des adverbess. Description des formes en -ment*, Genève, Droz.
- Nica 1988 = Dumitru Nica, *Teoria părților de vorbire. Aplicații la adverb*, Iași, Editura Junimea.
- Pană Dindelegan 2009 = Gabriela Pană Dindelegan (coord.), *Dinamica limbii române – aspecte gramaticale și discursive*, București, Editura Academiei Române (sub tipar).

WHAT DO MANNER ADVERBS MEAN?

(Abstract)

In this paper, I describe the semantic and syntactic heterogeneity of the class of manner adverbs. Judging upon different criteria, I identified several subtypes of manner adverbs: considering the scope, there are manner adverbs which include the verb in their scope and others which do not, but refer to the result or to the cognate object; according to the semantic type of the adjective that serves at adverbialization, there are manner adverbs of qualification and manner adverbs of quantification; considering the possibility of paraphrase, there are manner adverbs synonym with the syntagm [*in* + adjective + *way/manner*] and others which do not allow this synonymy.

I also discuss some theoretical problems entailed by the difficulty to define consistently the ontological category of manner, which interferes with other types of values (instrumental, qualifying, local, temporal, comparative, etc.).

Cuvinte-cheie: adverb, mod, clasificare, eterogenitate, ambiguitate.

Keywords: adverbial, manner, classification, heterogeneity, ambiguity.

*Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan – Al. Rosetti”
București, Calea 13 Septembrie nr. 13*